

Мак Дизгар
БОСНА
И ХЕРЦЕГОВИНА
(1917 – 1971)

Поет, литературен учен, изтъкнат редактор. Най-изящният и проникновен лиричен тълкувател на съвременния смисъл на богомилските митове и символи и техен изследовател.

ПРАВЕДНИК

Ходещ по земята цели дни и нощи
Той видя и болест, видя и ненавист

И кървящи рани

И изрече слова с очи към небето
Питайки за тайните по пътя към гроба

Питайки за тайните

От мъки небето оловно тежеше
И слова се чува сякаш бездуховни

И слова се чува

С омраза се куска Ламя Лакомия
И гласът потъва във тъмната глуха

И гласът потъва

Той се спусна долу между катакомби
Псета кости ровят подир хекатомби

Псета кости ровят

Тъй тялото спря се по пътя през мрака
Падна но глас един звънна в тишината

Но глас един звънна

Гласът дето вечно лети в висинето

Иже вечно лети

СМЪРТ

Земята със смъртно семе е засята
Но край не е смъртта Защото всъщност няма смърт
И няма край Със смърт е само осияна
Пътеката на устрема от гнездото ни до звездите

**Миодраг
Павлович**
СЪРБИЯ
(1928)

Поет, есеист, белетрист, драматург. Поезията му е един от най-силните нови етапи в модернизацията на сръбската лирика. Преводач от няколко езика, съставил едни от най-добрите антологии на сръбската, английската модерна и европейската романтична поезия. Негови поетични книги са издадени в десетки страни в света.

БОГОМИЛСКА ПЕСЕН

Търсят главата ми.

Всичко, което напомня глава,
захвърлят го по ливадите и го съсичат,
и нощем го тъпчат с коне.
В земята прозорци пробиват
и валят сребърна руда,
която е сякаш глава на пророк,
и я обесват на дълбоки клони.
И покажат ли облаците образ човешки,
с куки ги стъпкват, пробождат ги с копия.

Търсят главата ми,
а дори не са чули моите слова.
Като змия без отрова
в класури лежа,
безсилен да променя своята кожа.
О, пияни князе,
откакто ме дебнете от крепости,
нима мислите вие, че моите думи
няма от локвата кръв по-далече да стигнат?
По-близо съм до земята,
по-добре тя запомня думите от кръвта.
В недрата ѝ аз, бързовина презгърнал, ще изрека
всичко, което за любовта знам.
Малък е мечът ви
главата на цялата земя да отреже.

НАУЧЕТЕ ПЕСЕН

През какви ли общества ще трябва още да преминем,
през какви човешки кръгозори,
през злонамерници, паяци-войници,
през каква ли гора-мора,
през ушите на доносници
ще трябва да вървиш до рамо на двучлиници,
с безчестници самури да обличаш,
с митничарите да пъхаш ръка и ти в кесии
и да гледаш как жандармите млатят по гърбината!
Навсякъде са се надигнали борците против откровенията
и яхат коне едри, искат кръв,
ловят праведниците и всеки, който се яви
между бога и човека – на дръвника!
Къде ли да се дият другите, които не желаят да са зверове?
Бранете се! И научете песен!
Влезте с гуслата в мраморния предел,
пейте и нагнявайте се,
стойте мирно, щом дочуе се въпроса
кой от вас вратата ще затвори
славославяйте, докато на храма се пробие темето,
стъкленика ви прозорец нека се обърне към морето,
докато не покълне синьото сърце,
ромонете и блъбукайте
и нека ви намери светлината, както сърпа своето снопе,
както мъченическата кръв намира своето копие,
възклицавайте, хвалете и прославяйте,
докато не се отвори покрива на черепа
и песента отгоре не покълне,
пейте, коледувайте,
сред война, която спомена убива,
научете песен, тя ви е спасението!

**Уинстън
Хю Огън**
САЩ
(1907 – 1973)

Уинстън Хю Огън е английски поет и критик. През 1937 г. е доброволец в испанската гражданска война. През 1939 г. заминава за САЩ, получава гражданство и продължава да твори. Работи като лектор и редактор. През 1948 г. получава наградата „Пулицър“ за поезия. Сред най-известните му творби са „Събрани стихотворения“ (1945) и „Щитът на Ахил“ (1955). От 1956 до 1961 г. Огън преподава поезия в Оксфорд. Като поет Огън е сравняван с Т. С. Елиът заради иронията и дълбоката религиозност на творбите си, въпреки че видимо е по-социално ангажиран от Елиът.

ПО-ЛЮБЯЩИЯТ

Гледайки към звездите, всичко смислено в тях
мога мигом да пратя по дявола без страх,
но в света се боя, твърде малко макар,
от безразличието на човек или звяр.

Нима може звездите с копнеж да горят,
без да срещат отговорност от нашия свят?
И щом взаимност няма в тази страст,
по-любящият нека съм аз.

И като обожател на звезди,
на които не им пука дори,
гледайки ги, не бива да твърдя,
че ужасно ми липсват през деня.

Ако всяка звезда се стопи и умре,
ще се науча да гледам в празното небе
и да чувствам възвишен абсолютния мрак,
ако и да ми струва малко време все пак.

ЕПИТАФИЯ НА ТИРАНА

Той постигна завидно съвършенство накрая
и стилът на поезията му стана прост и разбран;
лудостта той познаваше като своята глан,
впечатляваха го армейски и флотски лица;
от смеха му сенатори се смееха гръмко,
от плача му умираха по улиците деца.

ТРАУРНО

Часовниците всички спрете, телефона изключете,
а кучето да спре да лай – с кокал тлъст го залъжете;
нека пианото утихне и под барабани приглушени
ковчега изнесете; да дойдат всички опечалени.

Нека аероплани над нас надават жален вой
и пишат на небето думите: „Мъртъв е той“.
На гърдите на бели гълъби траурни ленти сложете,
а регулировчиците в черни ръкавици облечете.

Той бе за мен север и юг, изток и запад мой,
моят работен ден и моят неделен покой;
мое слънце, моя нощ, мой разговор и мой стих.
Мислех, че любовта ще бъде вечна. Сареших.

Не искам вече звездите – всички изгасете,
луната покрийте и слънцето махнете.
Гората изсечете, а после източете океана,
защото смисъл за мене вече в нищо няма.

...да се разположиш удобно в невъзможното...

Пабло Неруга

ЧИЛИ

(1901-1973)

Чилийски поет и носител на Нобелова награда за литература. Истинско име е Нуптале Рейс. Първите му книги „Дрезгавина“ (1923), „Двадесет песни за любовта и една за очакването“ (1924) му спечелват голям успех. През 30-те години е консул в Мадрид. Там издава „Местожител-

ство на земята“ (1933, 1935). Запознава се с поетите Гарсия Лорка, Луис Сернуда, Рафаел Алберти, Мигел Ернандес. Редактор е на поетични списания в Чили и Испания, превежда Уилям Блейк и Райнер Мария Рилке. Предпочитани теми в творчеството: природата, любовта, Испания.

ДА СЕ ИЗКАЧИШ

Да се изкачиш в небето
са потребни две крила,
една цигулка,
толкова неща,
без да ги пресмятам, без да бъдат назовани,
потвърдени с поглед дълг и спокоен,
с надпис върху шиповете на бадема,
с буквите заглавни сутрин на тревата.

FAREWELL

1
Наколеничело от твоята утроба,
едно дете печално като мен ни гледа.
В живота, запламтял на младите му вени,
ще се стреми животът ни да се закомви.
За тез ръчици, гъщери на твоите ръце,
ще се стремят ръцете мои да надвишат.
И през очите му, разкрити на земята,
един ден в твоите очи сълзи ще видя.

2
Не искам аз това дете, Любима!
За да не ни закомвя нищо,
нека нищо не ни свързва.
Ни думата, ухаеща на твоите устни,
ни туй, което думите не изразиха.
Ни празника на любовта неотпразнуван,
ни до прозореца дълбоките ти вопли.

3
(Обичам обичта на смелите моряци:
целуват и си заминават те.
Едничко обещание оставят
и не дохождат втори път.
Една жена на всеки пристан чака,
целуват и си заминават те.
И в някоя безлунна нощ в леглото на морето
си лягат със смъртта.)

4
Обичам обичта, която се поделя
на хляб, целувки и легло.
Любов, която може да е вечна
и може да е само миг.
Любов, която иска да е волна
със нова воля за любов.
Боготворена и когато тя се приближава,
боготворена и когато си отива тя.

5

Не се омайват вече моите очи в очите твои,
не се успокоява вече с тебе мойта скръб.
Но накъдето и да уда аз, ще нося твоя поглед
и накъдето и да идеш ти ще носиш мойта скръб.
Бях твой, бе моя. После? Заедно завихме
по пътя, откъдето мина любовта.
Бях твой, бе моя. Ти ще си на мози, който ме обича
и ще бере в градината посято от мен.
Отивам си. Печален съм; но винаги съм бил печален.
От твоите прегръдки уда. Накъде – не знам.
...От твоето сърце едно дете ми казва сбогом.
И нему сбогом казвам аз.

ЩЕ СЕ ЗАВЪРНА

Някога си, мъж или жена, незнаен странник,
след това, когато няма да ме има,
тук търсете, ала ме търсете
между камъка и океана,
в светлината буреносна
на самата пяна.
Тук търсете, ала ме търсете,
тук ще се завърна, без да кажа нищо,
без уста, без глас, съвсем естествен,
тук ще се завърна, за да бъда аз
движението на водата,
на сърцето нейно диво,
тук ще бъда и загубен, и намерен:
тук ще бъда сигур камък и мълчане.

**Фазъл Хюсню
Дагларджа**
ТУРЦИЯ
(1914-2008)

Роден е в Истанбул. Завършва Военното училище (1933) и влиза в армията. До 1950 служи в различни части на страната. След като се завръща към цивилния живот, работи в Дирекцията по печата и разпространението в Анкара. Впоследствие е назначен в Областния инспекторат на Министерството на труда в Истанбул, където се пенсионира (1960). През 1959 основава издателство „Китап“ („Книга“). Носител е на множество местни и чуждестранни поетически награди, сред които и наградата „Златен венец“ на Стружките вечери на поезията за 1974 г. Първите стихове на Дагларджа са изпълнени с мистично-метафорични акценти. По-късно той продължава в социално-политически дух, опитва се да прегърне света и хората. Желанието на поета да се слее с природата, вселената и обществото се

припокрива с философията на материалистическия пантеизъм. В стихотворенията от втория му поетически период на преден план излизат две главни теми – антиимпериализмът и популисткият социализъм. Тези му стихотворения се отличават от предишните и като език, и като звучене. Абстрактните понятия и духовните асоциации са заменени с материалистическо-икономически символи. Автор е на десетки стихосбирки, сред които: *Свят, нарисуван върху въздух* (1935), *Детето и Бог* (1940), *Още* (1943), *Каменната епоха* (1945), *От Самсун до Анкара* (1951), *Западна болка* (1958), *Алжирска песен* (1961), *Хайде* (1968), *Виетнамско село* (1970), *Златният рог* (1972), *Боклукчиите ни в Германия* (1977), *Дълъг следобед* (1981), *Неутронната бомба* (1981), *Подсъдимият да стане* (1986), *Компютърът на езика* (1992) и други.

Огромно сиво и зелено
до всички краища на хоризонта
се блъскат помежду си с ветровете.

Вълните срещат с гребените си звездите.
Всеки удар на прибой е буря.
Всяка буря е Вселена.

Това море, това небе
ще мога да ги скрия.
Това че те обичам – не.

ПЪРВО ПРЕСТЪПЛЕНИЕ

Планината
още призори
разпаря
красотата на нощта.

СПОРЕД

Според мен планината
е твърде самотна.
Твърде безсънен съм аз
според нея.

ПРЕТЪПКАНА УЛИЦА

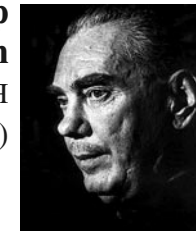
Защо се стряскаш всяка нощ?
Смъртта успява да убие
предстоящия живот,
но не и изживените години.

Аз
според
нея
съм луд.

Тя
според
мене
е гладна.

Според нея
не ще се протегна.
Няма да гоиде тя
според мен.

**Артур
Лундквист**
ШВЕЦИЯ
(1906 – 1992)

Артур Лундквист е един от най-видните представители на модерната шведска литература, поет, белетрист, есеист и публицист. Роден в селско семейство в Южна Швеция, самоук, той навлиза в литературата на страната си с първичната сила на талант, освободен от суетата и предрасъдъците на „салонната култура“, с устрема на творец, отрано схванал изкуството като синоним на мисия. Издал е много стихосбирки, сред които особено изпъкват „Жа-рава“ (1926), „Черният град“ (1930), „Полетът на Икар“ (1939) „Живот като трева“ (1954), поемата „Ага-дир“ (1961) и др., сборници с публицистика, пътеписи, в които се изявява като проникновен познавач на явленията в световната култура и на процесите в нейното развитие, с лирическа проза, поднесена като изцяло фрагменти или като по-пространни художествени текстове, силно въздействени със съдържанието и формата си („Много далеч и съвсем

близо“, 1970, „Замъкът на въображение-то и камъните на делника“, 1974, „Видяно в течащата вода и чуто от шепнеция вятър“, 1978, „Пътешествия в сънища и представи“, 1984 и др.) Автор е също на своеобразни романизирани биографии на Александър Македонски, на Франсиско Гоя, на исторически импресии и портрети на творци като Пабло Неруда например, с които го свързваше дълбока привързаност. Като член на Шведската академия и на нейния Нобелов комитет, Лундквист допринесе активно за удостояването с Нобелови лаври на писатели от различни краища на света и особено от Латинска Америка, застана твърдо и зад номинирането за тази награда на нашата поетеса Елисавета Багряна. Той и неговата съпруга поетесата Мария Вине бяха големи приятели на България и с техни средства бе основан награден фонд за поощряване на литературните контакти между нашите две страни.

ПОЕЗИЯТА Е ВРАГ ЗА ПОЕТА

Поезията
е враг за поета, както дете – за бащата,
творецът умира, за да живее творбата.
Творбата е онзи зъбер висок,
където животът, загледан във себе си,
премисля дали да се хвърли оттам или не.
Поезията сочи, че планината огромна
е винаги тайна дълбока
подобно и на перцето от птица.
Поезията има криле, които няма защо да разперва
и лудо препуска – истинско конче зелено.
Един тон в поезията не надделява над грама,
нито пък грамът е по-тежък от тона.

Поезията е ангел, едничък останал
да бди и над спящи, и над разбудени.
Дългоръка, поезията с пръсти докосва
недостижното за толкова други.
Поезията слиза в подземните дебри
с ботуши високи от гума – същински спасител.
Поезията прониква навътре до скелета,
обвит с крехката плът на големите сгради
(и чува гръдният глас на горивото, струпано там във подземията).

Поезията води с фенер от светулки през прохода тъмен,
подобно на плъх среброкож се шмугва сред кофите, пълни със смет.
Поезията кара човека да гледа с очи на дете
и е записала всичко в дланта ти още преди твоето раждане.
Поезията идва със сечива остри за сенокоса на бунта,
снагата ѝ млада е татуирана с образи,
които се взират в света с хиляди зорки очи.

**Мирослав
Кърлежа**
ХЪРВАТИЯ
(1893 – 1981)

Най-видният хърватски писател на XX век, утвърдил експресионизма. Поет, белетрист, драматург, есеист, учен, изкуствовед. Академик. Носител на българската Ботева награда. Номириран за Нобеловата премия.

НОЩ В ПРОВИНЦИЯТА

*Кучетата лаят, а керванът си върви.
(Стара арабска пословица)*

Защо тъй лаят кучетата по наш`те нощи мрачни
отекне ли по пътя стъпка на неизвестен странник
или завие някъде във мрака вълк?

Вмиг всичко стихва; гласовете сякаш тъмната е погълнала
и докато се чува звънът на веригата на кучето
в далечината лампа някаква безмълвно с око трепва.

Глухо е всичко. След малко лаят чува се отново.
Песовете лаят. Лаят бясно, безумно, разярено,
те лаят като оглупели, кърваво и умопомрачено
по всичко, което мърда: лампи, гласове и сенки,
по месеца, по полъх доловен, по непознати люде;
лаят псета, излайват своите песни кучешки и луди,
лаят през всяка тъмна ветровита доба,
а тези песни кучи напразни с прокоба са обвити.

О, куча глутнице, ти лаеш, а керванът си върви
и дрънчат дзингии, копита тропат, колела скрипят.
Залудо този лай на пасмината куча залива със омраза минувачите,
всички отминават и изчезват, а вие на синджирите като слепи сенки
чакате съдбата си край този плет – един ден да умрете.

СЕЛСКАТА ЦЪРКВА

Две стени. Лизени три, отвесни, стройни.
Кула като крепост, облаци край нея.
Пърхат лястовици, стрелкат се и пеят;
формите на кулата – за храм достойни.

О, колко жив и дъхав зракът е всред гървесата!
Поруменяват вече ябълки зелени.
А отдалеч прииждат облаци оловни.
Гърмят, трещят. Схватка в небесата.

Това е наслаждение за уморения
и радостите му са сини и детински.
Но ням и смръщен сядаш ти на пейката

във сумрака на църквата. Отеква екотът,
акустиката – като в гроб и вмиг задрямваш.
Мъртви светци, прогнали книги, а Бог го няма.

Овцете бляят в църковния обор.

**Блаже
Конески**
МАКЕДОНИЯ
(1921 – 1993)

Бил е член на комисията за кодификация на македонския литературен език. Първ председател на Македонската академия на науките и изкуствата.

БРОДИРАЧКА

1.
Бродирачко веща, как да родя песен,
македонска песен и проста, и строга,
че без сън сърцето непрестанно води
разговори с мене в среднощна тревога?

– Изгърпай две нишки, граги, от сърцето –
черната едната, другата – червена.
Черната ще буди само тръпна болка,
другата да буди радост неродена.

Заедно избождай ти със двете низи
тази обща песен за копнеж и жалост,
както аз бродирам на невести ризи
за ръцете бели – ленени ръкави.

Тука съдбините вечно се преплитат,
двете тънки нишки – те са ни словата,
едната събужда тъмнина с болетки,
другата събужда кървава зората.

2.
Лук вдигни нагоре, везачко чудесна,
погледни небето, златните простори,
как се пъстрят вече платната им сини,
как трепти и блика везбата отгоре.

Но не се ли плашиш ти от яркостта им,
или в тях помръква твоят най-мил спомен?
Защо се погубваш, ти – дивна и строга,
дните ти отлитат, налитат прокоби.

И милият спомен, във душата блеснал,
пред тях избледнява – цвете в късна есен...
Но ти – вече хванал звуците във песен,
разкажи съдбата народна нелесна!

ЛЪЖЛИВИ ПРОРОЦИ

Ще гојде времето и на лъжливите пророци,
които, божем, все от мое име
ще ви събират от площадите,
до небесата врява чак ще вдигат,
в гърдите ще се бият.
Недейте да им вярвате!
За себе си те мислят само –
че като прогласяват,
ви спасяват.
Отвътре ги разпъва бяс,
гушите ви те искат да затрият.
На тези гробове варосани не им се давайте!
Недейте роби да им ставате!

**Nikuma
Станеску**
РУМЪНИЯ
(1933 – 1983)

Никита Станеску е един от най-оригиналните румънски поети на XX век. Освен редица други награди, през 1975 г. е удостоен с авторитетната международна награда „Хердер“.

Живял във време на безброй ограничения, той олицетворява смелостта да говори за спецификата на художественото и по този начин да вмъква в поезията и в есеистичните си текстове критичното си послание. Един пасаж от есето му „Нуждата от изкуство“ е характерен: „Нищо по-фалшиво няма от интерпретирането на идеята за красивото като идея на самоцелното. Няма самоцелна красота – на първо място и затова, защото красивото и идеята за себе си на красивото са акт на обичуване. Дълбоко демократичният характер на обичуването в изкуството произлиза съвсем естествено от самата „ползност“ на изкуството. Например, в сравнение с науката, която по своята природа изисква не само специална подготовка на съзнанието, специален език и чиято ползност има квази-непосредствен характер, създаването на конкретни блага, – изкуството, на свой ред, създа-

вайки предмети на духа, изключва от себе си чистата конюнтура и се оставя да бъде комуникирано във всички времена, приемани от словото на един език.“

Никита Станеску става известен най-вече с четвъртата си по ред книга, със своите „11 елгии“ (1966). Това са философски поеми, които показват на читателя проблемите на съвременния творец, отхвърлянето на мимезиса, болезненото създаване на един нов свят на думите, но и нуждата на поета и на всяка личност от свобода.

Под пласта на история, абстракции или философски понятия се разпознава, че поетът говори всъщност за идеологическата машина на комунизма, която смазва личността и обрича мнозина на живот сред компромиси.

Любовната тема, в „слабкия класически стил“ и в бял стих, също е присъща за творчеството на Никита Станеску. Поместваме преводи на негови стихотворения от книгата „Модерната румънска поезия в български прочит“ от Румяна А. Станчева.

ПОЕМА

Кажу, ако те хвана някой ден
и те целуна по стъпалото,
нали ще понакуцваш след това
от страх, целувката ми да не стъпчеш?...

Животът ми се просветлява

Косата ми под слънцето сменила си е тена,
красице моя черна и солена.

Брегът от морската вода се отдели,
за да те следва като дракон без бодли.

Минават привидения на лято късно,
фрегатите на морската ми същност.

И битието ми се просветлява,
под погледа ти, зеленеещ през деня,
а вечер – като почва пепелява.
Охо, аз тичам, скачам и струя.

Почакай ме една минута.
Почакай мигновение.
Почакай ме листо, бадем.
Почакай ме вълна, трептение.

Почакай ме сезон, година, време.

ЛУНА В ПОЛЕТО

Със лява длан, лицето ти обръщам
към мен, под дюля – шатра на съня.
Да можеш поглед от очите ти да вдигна,
би въздухът изглеждал кестеняв.

В клоната щяха да ми се привиждат
ловци на кон, във бяг, с готов колчан,
с извити лъкове към лъв настръхнал.
О, протегни към тях ти лявата си длан

и угаси контурите от крехка гървесина,
запалени от клоните със мощ
на сокове напреди към луната,
коне, препускали на воля ден и нощ.

Вторачен в тебе, клоните не виждам.
С луната, във очите ти съм отразен
... ти би могла с клепачи да ни смачкаш,
лика ти върху ляво рамо взимам в плен.

ЕЛЕГИЯ ВТОРА, ГЕТСКА

На Василе Първан

Във всяка кухня беше поставено едно божество.

Ако се пропукаше камък, бързо беше донасяно
и поставяно там едно божество.

Беше достатъчно да се разруши някой мост,
за да бъде настанено на празното място едно божество,

или, по шосетата, да се появи дупка в асфалта,
за да бъде настанено в нея едно божество.

О, не си порязвай ръка или крак,
по погрешка или нарочно.

Веднага ще поставят в раната ти божество,
както тук и там, както навсякъде,
ще поставят в раната едно божество,
за да му се покланяме, защото то
пази всяко нещо, което се разделя от себе си.

Внимавай, борецо, да не изгубиш
окоето си,
защото ще донесат и ще поставят
в кухнята орбита едно божество
и то ще стои там, вкаменено, а ние
ще си трогваме душите в негова прослава...
А дори и ти ще си раздвижиш душата
прославяйки го като чужд.

ЕЛЕГИЯ ЗА ЯЙЦЕТО, ДЕВЕТА

В едно черно яйце ме топли друг,
предчувствам у мене полет вълшебен;
стоят прилепени без звук
себе си до себе.
По гърба ми чувство за крило блика,
усещане за око си търси кухня.
О, ти, тъмнина велика,
ти, вкаменено раждане в блудкавина.
Възседнала ме е една идея,
мъти ме майчински и не мърда.
Това сред което живея
е топлина обла и твърда.
Изскача някакъв връх от мен,
многопосочен и безразсъден.
Собственият ми гръбнак преклонен
обелиск отказва да бъде.
На кожата си черупката чупя, изгорена,
залепнала върху душата направо,
за да не се окаже отменена
порежданата страст да скитам стремглаво.
Черупките черни, охо!, прескачам,

по-едър се чувствам, неполетял, бабен,
за това „накъде“ залепен се влача
и със свод наоколо ми добавен.
Ококорвам очи страховтно,
нагоре, надолу, наляво, наясно
и раждам безброй богове-животни,
които с красивата смърт са наясно.
Изваждам блестяща, вълшебна костичка,
докосвам с нея свода черен.
Черупките черни прескачам всичките,
но ето ме, отново неуверен,
затворен в много по-голям запъртък,
мътен от по-голяма идея,
полу-птица, полу-жълтък.
На пръсти дори да ходя не смея.
Голямо яй-це! Срички кратки
в постоянно кресчендо крясък извлечен,
без таван – сталактит загадка
надолу привлечен.
Яйца концентрични, черни, строшени,
всички по ред разрушени.
Малко на птица без полет в простора
от яйце в яйцето прекрачва,
от сърцето земно чак до Алкор
в ритмично растящо ехо се качва.
„Себе си“ от „себе си“ бяга,
око от окоето в мен,
но после само върху себе си пада
като черен сняг, уморен.
От яйце в яйце с по-голяма кожа
все се раждаш нелетяло крило.
Човек само от сън
да се събуди може, –
от черупката на живота никои, никога
не е излязъл навън.

Янис Рицос

ГЪРЦИЯ

(1909 – 1990)

Янис Рицос е роден в Монтемвасия, южен Пелопонес. През 1925 г. се премества в Атина. През 1931–1932 г. се изявява като артист и балетист. По време на хунтата, през 1967 г. е заточен, но скоро е освободен под натиска на цялата гръцка културна и академична общественост. Започва да печата стихове през 1927 г. До 1977 г. е издал 64 стихосбирки, като

някои от тях са претърпели 15 издания. Поетиката му е с постсюрреалистично влияние, богата асоциативност, цветове, обеми, образи, неповторими метафори. Прежеждал е Блок, Дора Габе, Назъм Хикмет, Никол Гиле, Атила Йозеф и др. Носител на много национални и чужди награди. Номиниран неколкратно за Нобелова премия.

ТОВА Е ГЪРЦИЯ

На тези гървета не им прилича по-малко небе,
на тези камъни не им прилича да ги тълче чужд крак,
на тези лица прилича само слънцето,
на тези сърца прилича само правдата.

Този пейзаж е твърд като мълчанието,
натиска до гърдите нажежените си камъни,
притиска в светлина осиротелите маслини и лозята си
и стиска зъби. Няма вода. Само светлина.
Пътят се губи в светлината и сянката на плета е желязна.

Мраморни станаха гърветата, реките, гласовете
сред варовика на слънцето.

Коренът се препъва в мрамора. Прашните пиперени гървета,
скалата, мулетата се задъхват. Няма вода.
Всички са жадни. От години. Предъвкват всички залък небе,
за да убият горчивината в устата си.

Очите им са зачервени от безсъние
и една дълбока бръчка, забита между веждите
като кипарис между два хъла при залез слънце.

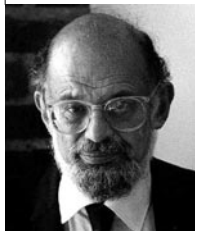
Ръката им е прилепнала за пушката,
пушката е продължение на ръката им,
ръката е продължение на душата им –
на устните им е гневът,
а мъката – дълбоко в очите
като звезда в гаванка.

Стиснат ли юмрук – слънцето е спокойно за съдбата на света;
усмихнат ли се във брадата си – едно малко гълъбче
отлита от шепата на зората във гората;
когато спят, дванадесет звезди падат от празните им джобове;
когато ги убиват, животът се изкачва по нанагорнище
със знамена и тъпани.

Толкоз години гладуват, жадни са, убиват ги,
обсадени по суша и море.
Изяде нивите им слънчевият пек, солена вода погрони къщите им,
събори портите им вятърът и люляците на мезгана.
През дупките на грехите им влиза и излиза смъртта;
езикът им е стипчив като плод на кипарис,
измряха кучетата им, завити в сенките си;
гъждът мие косите им.

Горе на заставите, вкаменени, горят сух тор, а нощем
се взират в разяреното море, където потъва
счупената мачта на луната.
Хлябът им свършва, свършиха куршумите,
сега пълният топове само със сърцата си.

Толкоз години, обсадени по суша и море,
гладуват всички, убиват ги, а никой не умира:
горе по заставите, блестят очите им –
едно голямо знаме, един голям аленочервен огън –
и всяка сутрин хиляди гълъби отлитат от ръцете им
към четирите врати на хоризонта.

**Алвн
Гинзбург**
САЩ
(1926 – 1997)

Американски поет-битник, иконата на битническото и хипи-поколение от 60-те и 70-те години на XX век. Пътува много, запознава се с будизма, участва в движението на хипитата, активно участва в акции на протеста против войната във Виетнам. До последните си дни активно

участва в поетични вечери, публикува свои произведения, занимава се с блоготворителност и преподавателска дейност.

Той е будист, защитник е на правата на сексуалните малцинства и е един от водачите на антивоенното движение.

СЛЪНЧОГЛЕДОВА СУТРА

Както скитах край брега на релсово-бигонено-бананения док, аз седнах под могъщата сянка на един локомотив от „Южен Пасъфик“ да погледам залеза над хълмовете с къщите кутии и да плача.

Джек Керуак до мене седна на разбит къс ръждива релса, съучастник, мислехме едни и същи мисли за душата, мрачни меланхолни тъжнооки сред чепатите метални коренища на гора от машинариш. Мазните води в реката отразяваха червеното небе, потъна слънцето зад хълмовете на гигантския Сан Франциско, няма риба в моя поток, няма монаси по ония баири, сами сме – влажнооки махмурлици, като стари скитници покрай реката, уморени и лукави.

Вижд слънчогледа, каза той и аз видях мъртвешка сива сянка на небето, колкото човек голяма, суха сегнала върху камара гревни трици – скочих очарован – беше първият ми слънчоглед – спомени за Блейк, за моите видения, за Харлем,

Ада на Нюйоркските реки, гърмящите мостове, мазни сандвичи при Джо и мъртви бебешки колички, черни безканални гуми гладки и забравени, поезията на този речен бряг, презервативи, тенджери, стоманени ножове, нищо неръждаемо, а само слюзестата плесен и бръсначно остриите предмети тръгнаха назад към вчера –

и над всичко този сивкав слънчоглед, изправен срещу залеза, трошливо тъжен прахен с дим и сажда от старинни влакове в очите – със венец от потъмнели шипове оклюмали и счупени като съсипана корона, със изронените от лицето семена, с полуобеззъбената уста от слънчев въздух и с лъчи затлачени в косите му подобно паяжина от сухи жици,

с листи шръкнали като ръце от стеблото, жестикулиращи над тричавия корен, с късчета откътрена мазилка паднала под черни клони, с мъртва муха в ухото,

Нечестиво сплескано старо нещо беше, слънчогледе мой, О моя душа, обикнах те могава!

Мръсотията не бе човешка мръсотия, а самата смърт в човешки локомотив, тази греха от прах – воала от потъмняла железопътна кожа тази буза от пушек и тези клепачи от черна мъка, тази саждена ръка или е фалос или е буца изкуствен свръхбоклук – индустриален – модер – цялата мая цивилизация опетнила твоята луда златна корона – и тия гуреливи мисли за смърт и прашни очи без любов и крайници и съхнещи корени долу, в дом-куп от пясък и трици, гумирани долари за „Монополи“, машинна кожа, вътрешности и черва на кашляща разплакана кола, самотни празни кутии с ръждиви езици и още и още – пепел от тлъста куровидна пура, пукти на ръчни колички, млечни гърди на автомобили, износени задници на столове, сфинктер на старо динамо – всичко това

е вплетено в твоите мумифицирани корени – а си изправен пред мен в залеза, в цялото си величие!

Свършен по хубост слънчоглед! Великолепно мило слънчогледово създание! прекрасно и естествено око към новата луна, събудено живо, възбудено сграбчило в залезната сянка изгревния златен месечен брыз!

Колко мухи са бръмчали край теб несъзнаващи твоята мръсотия, докато си псувало железопътното небе и своята душа на цвете?

Бедно мъртво цвете? кога забрави че си цвете? Кога погледна кожата си и реши че ти си мръсен импотентен стар локомотив? дух на локомотив? призрак или сянка на някогашен силен луд американски локомотив?

Не, не си бил никакъв локомотив, Слънчогледе, бил си слънчоглед!

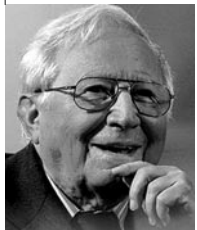
И ти, Локомотиве, си локомотив, да знаеш!

И грабнах едрия скелет на слънчогледа и го забучих до себе си като скитър и сега произнасям проповед пред своята душа, душата на Джек и на всеки който иска да слуша,

– Ние не сме нашата мръсна кожа, не сме нашия прахен тъжен и страшен безличен локомотив! ние всички сме хубави златни слънчогледи отвътре, ние сме благословени в семето си, в златните космати голи прелестни тела прерасли в диви черни и кухи слънчогледи в залеза, които виждаме с очите си от сянката на лудото локомотиво-брежно залезно крайградско тенекиено хълмисто вечерно видение.

Бъркли, 1955 г.

Превод от английски: ВЛАДИМИР ЛЕВЧЕВ

**Tadeusz
Różewicz**
ПОЛША

Тадеуш Ружевич е роден през 1921 г. в гр. Радомско. Участник във Втората световна война, в партизанската съпротива на страната на Армия Крайова. След войната следва история на изкуството в Ягелонския университет в Краков. От 1968 г. досега живее във Вроцлав. Още с първите си поетични книги „Неспокойствие“ (1947) и „Червена ръкавичка“ (1948) се превръща в ярко явление за модерната полска поезия. Автор е на повече от 20 поетични книги, сред които „Времето което идва“ (1952), „Стихове и картини“ (1953), „Форми“ (1958), „Разговор с принца“ (1960), „Нищото в плаща на Просперо“ (1962), „Трето лице“ (1968), „Барелеф“ (1991), „Винаги фрагмент“ (1996), „ножчето на професора“ (2001), „Усмивки“ (2005) и др. За „Майката си отива“ (2000) и „Изход“ (2004) е удостоен с най-голямата полска литературна награда „Нике“. Като драматург продължава традициите на полския театрален авангард. Автор е на пиесите „Картотека“, „Групата на Лаокоон“, „Свидетели“, „Бяла сватба“, „Палач“ и др.

Несъмнено, Тадеуш Ружевич е една от най-ярките и значими фигури в следвоенната полска литература. Поет, прозаик, есеист, драматург с внуши-

телно по обем и по идеи творчество, вече шест десетилетия той стои в центъра на полския литературен живот, в центъра на много дискусии за ролята на поезията в съвременния свят.

Както твърди Елжбета Баневич, библиографията на критичните трудове, посветени на творчеството на Тадеуш Ружевич, наброява неколкостотин позиции, в това число няколко десетки книги. Не е изключено, пише тя, след известно време да се появи специално периодично издание, служещо за по-нататъшен анализ на неговото дело, както е станало с Бекет и Джойс. Безспорен новатор, Ружевич спечели признанието и на полските академични среди, обявили го за „доктор хонорис кауза“ на пет полски университета. Удостоен е също така с полска държавна и с редица международни награди, сред които Голямата немска награда за култура на Силезия и „Златен венец“ на Стружките вечери на поезията. Пребеждан е нееднократно на много езици, бил е и сред номинираните за Нобелова награда. Още след първото му издание във Великобритания английският критик Ал Алварес го нарече „един от най-големите съвременни поети“.

СВАЛЯНЕ НА БРЕМЕ

Идва някой
и казва

вие не сте отговорни
нито за света нито за края му
свален е този товар от плещите ви
вие сте като птиците и децата
изграйте си чуруликайте

и те чуруликаят

забравят
че съвременната поезия е
битка за гръх

1959

СВИДЕТЕЛ

Тук съм ти знаеш
но не влизай в стаята ми
внезапно

би могла само да видиш
как мълча
над белия лист

Нима мога да пиша
за любовта
слушайки все още виковете
на поруганите и убитите

нима мога да пиша
и за смъртта
гледайки грейналите
личица на децата

Не влизай в стаята ми
внезапно

Ще видиш само смутения
и безмълвен
свидетел на любовта
която побеждава смъртта

Превод от полски: ЗДРАВКО КИСЬОВ

**Десанка
Максимович**
СЪРБИЯ

Най-значимата и популярна сръбска поетеса, оказала благотворно влияние върху цялата лирика в бивша Югославия. Застъпник за сръбско-българското сближаване и носителка на два български ордена (1940 г., 1963 г.).

БОЯЗЪН

Не, не приближавай! Искам с обич плаха
отдалеч да срещам твоите очи.
Щастие то рагва, докато се чака,
докато е само намек. И мълчи.

Не, не приближавай! В мъката, в страха си
повече наслада ще откриеш ти.
Всичко е по-скъпо, докато се търси
и едва подказва своите черти.

Не, не приближавай! За какво ни трябва?
Само отдалече всичко е в лъчи.
Само отдалече всичко с чар ни грабва.
Не, не идвай с тия тъй добри очи.

ЗА ЗНАТНИТЕ

Търся милост, царю Душане,
за ония, които имат покани
за всички шествия и трибуни;
за хората, дето във влака,
на трапезата,
в храма
и в рая
номерирано място ги чака
и за гроба си приживе мястото знаят;
за които през всякакви пълноводия
има бродове
и котва за всяко пристанище,
на които по право им е присъдено
цялото ангелско милосърдие.
Милост, понеже ги чака мъка,
когато в голямата тъмнина,
където всичко ще се обърка,
не напипат никакво копче,
с което за помощ да позвънят,
и никой от тях не намери
път и брод
нито обратно към царските двери,
нито нагоре към обещания
звезден свод.

Йосиф Бродски

САЩ

(1940 – 1996)

Бродски е роден в Ленинград, днес Санкт Петербург. На 15 години напуска училище, работи на различни места, включително болница, морга, фабрика, корабен котел и геоложка експедиция. Започва да пише стихове през 1957. Без формално образование, по-късно той признава, че е взимал книги отвсякъде, включително от боклука. През 1963 той е обвинен от съветските власти в тунейдство и е

осъден на пет години заточение, след което прекарва 18 месеца в Архангелска област. На 4 юни, 1972 Бродски е изгонен от страната и става гражданин на САЩ. Преподава в Мичиганския университет, а по-късно в е професор в Колумбийския университет, Ню Йорк. Освен на руски той пише стихове и на английски. Носител на Нобелова награда за литература, 1987 г.

ПИСМО ДО ОАЗИСА

На А. К.

Не се грижи за мен, недей мисли за нас –
язди гюшека свой – ездачката те вика.
Не бях смирен лапач, но бях и плач, и глас,
бях много скрит гризач в хамбара на езика.

Прочитам в твоя взор на дебнец котарак,
призван да пази от мишоци урожая –
печал... Не я видях, когато с вдигнат крак
над мене фараонът ми съскаше да трая.

Защо тъй отведнъж? Бял косъм ли открих?
Преяждане с локум ли стана ти виновник?
Отвъден звук ли чу? – това е само тих
неспирен пясък в моя пясъчен часовник.

Жестоко мели той. Избелва до такъв
цвят всяка кост, че тя сияе като мида.
Но по-добре да го гризеш, а не до кръв
да хапеш устни край разбита пирамида.

1994

ПОСВЕЩАВА СЕ НА ПИРАНЕЗИ

Лунен кратер ли, колизеум ли... изобщо то
е в планината. И човек в палто
беседва с друг един, помошващ торбе в ръцете.
Някакво куче рови в боклука покрай мъжете.

Не е важно за какво говорят. Все пак –
на възвишени теми е: благодат, съдбовен знак,
стремеж към истината. Това последното най има
всички основания за обсъждане с пилигрима.

Скалите – или пък руините – са
покрити с гива растителност. По гласа
на наклонената пилигримова глава съдим за явно
примурение – със света и т. н., а главно

с местната фауна, в частност. „Да – сякаш позата му твърди, –
не смятам, че нещо в убеждението вреди.
Бодливостта е просто едно от ония много
присъщи на повърхността свойства. Да вземем някое четириногло:

бодливостта не го смущава; ерго, не бива и нас –
имаме два пъти по-малко крака. Може на Марс
да е другояче. Тук, където обръкват сметка
миналото и настоящето, между подметка

и пета, бодливостта дава чувство за качествен скок.
И според този урок
може да се усети само настоящето, естествено, без преструвки
на епидермиса. Затова не искам обувки.“

Това става в планината. Между някакви – наглед –
древни руини. Скръстените ръце отпреди
на онзи с палто подчертават неподвижността му.
„Да – казва позата му, – по принцип не само

покривите копират силуети на планини,
но и обратното, което потвърждава, че природата не страни
от простата геометрия, само малко се поувлича:
пример – усвоила конуса, тя го кара да заприлича

на селска къща, колиба... Не искам да омаловажа
с това върха за сметка на джолгерите. Държа
да подчертая: не трябва омото да е пиано,
за да забележи приликата между временно и постоянно,

между минало и бъдеще. Особено – вървешком.
И – ако сте пилигрим – знаете, че съдбата обича, щом
смяташ себе си за слуга на извървяното вече,
а не на това под краката или на заревото далече

отпред. Заревото отпред, уви,
само прилича на бъдеще и ти казва: „Върви
към мене.“ И вие вървите, ала когато
се доближите, то започва да приема все по-познато

от миналото изображение: същите склонове, храсти, трън...
Затова съм обут. „Е, не съм съгласен – вън
от всяко съмнение е, че преди малко бяхте точка –
твърди пилигримът. – След известна отсрочка

се разраснахме в мараията, станахме петно.“
„Ах... аз съм минало. Вие също. Миналото по дъе прави едно
настояще. И ще отбележа – то ще се случи
само в най-добър вариант. В най-лошия няма да се получи

нищо. В най-лошия – раз-дъа –
художникът ще изобрази без нас
пейзажа. Очарован от руното на мъглиците или емайла
на зъберите, художникът има право да пренебрегне детайла –

тоест – моето и вашето съществувания. Ние с вас
сме излишното в пейзажа. Трябваме му като на хляба мас.
Той не иска ни настояще, ни бъдеще. Ни двулуката им особа.
Виждате ли, пейзажът е минало чиста проба,

лишено от облагателя си. То е просто цветът
на нещата отдалече. Справедлив съд
за навика на пространството да се разпорежда с телата
по своему. Затова миналото може да блести с позлата,

да е тъмнозелено, кафяво или черно-бяло. Затова
художникът понякога е впечатлен от трева,
планина или развалини. И трябва да отдадем на Джовани
гължимото, защото Джовани кани

в платната си и дребосък като нас, съзерцавайки Алпите или Рим.“
„Ха, вие идвате от миналото“ – развълнува се нашият пилигрим.
Но събеседникът му млъкна и уморено впери
поглед в кученцето, което накрая намери

из боклуците нещо за ядене и отвори уста: защо
да не квикне от щастие, че живее и то?
После той рече: „Е, не – тук сме така...шляем се, искам да кажа...“
И възторжен кучи лай заля пейзажа.

1993–1995

БЯГСТВО В ЕГИПЕТ (2)

В пещерата (тя е покривъ все пак –
не правоъгълен похлупак!)
тримата намериха топлина;
имаше слама и тишина.

Сламата им предлагаше сън.
Бурята мелеше пясъка вън.
И сънуваха мливо тоя път
волът и мулето в своя кът.

Мария се молеше. С гръб подпрян
Йосиф беше в пламъка взрян.
Твърде малък за всичко, повит със шал,
младенецът беше заспал.

С ден миналото се уголеми –
ден на страх, на уроковото: „Ами –
пратете войска!“... ден на смърт и на плен.
И вечността доближи се с ден.

През онази нощ бяха добре.
Димът излизаше, без да дере
очите. Само волът веднъж
(или мулето) тежко въздъхна: „Ъш...“

През прага надничаше звезда.
само младенецът можеше да
разтълкува погледа ѝ красив,
но си оставаше мъчалив.

Декември, 1995

АВГУСТ

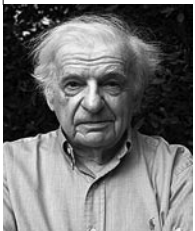
Прелитат градчета – в тях истината не казват.
А и кой би вчерашната истина пожелал?
Брястовете шумят, като че ли се подмазват
на пейзажа, ясен само на влака. Жужи пчела.

С кариера от кръстопътища витязът сам е
светофар вече; отпреде са мост и яз.
Втрънчени в огледалото, разбирате, че почти няма
разлика между него и непомнещите вас.

За да не бъдат четени между редовете,
от жега и бръшлян плетовите си правят дом.
Загоряло хлапе, облечено само с гащета,
изхвърча и ви отнема цялото бъдеще на бегом.

Затова се смрачава дълго. Вечерите са отлети
във форма на гаров площад – със статуите... В тоя ход
един поглед, който казва: „Бъди проклет“, е
правопропорционален на липсващия народ.

Януари, 1996

**Ив
Бонфоа**
ФРАНЦИЯ

Вероятно математиката и философията, които той завършва, са помогнали на Ив Бонфоа да се изгради като поет на завършената мисъл и вътрешната хармония. Един от най-ерудитираните културолози, той пише върху класическите и модерните изкуства, изследва взаимните им прониквания и влияния. Автор е на емблематични за съвременната френска поезия книги: „Анти-Платон“,

„Движение и неподвижност на Дув“, „Изписан камък“, „Вчера цареше пустиня“ и други.

Неговото творчество се крепи на три кита: вечните истини, новият изказ и връзката с другите култури. Носител е на много престижни награди, между които тази на името на Монтен и Наградата на Френската академия. Превежда Шекспир и Йейтс.

* * *

Движението
откри пред нас греха и с теб се озовахме
сред неподвижния покой като под кораб.
И трепка и не трепва гъстия листак на мъртвците.

Нарекох те богиня на носа на моя кораб
щастлива равнодушна
повела го с притворен взор направо към живота,
сънуваща тъй както той в дълбокия покой сънува
и тръпнеца над вълнореза в ритъма на древната любов.

Усмивната, начело, избеляла,
навеки отсвет от звезда застинала
в последен смъртен жест.
Обичана, сред гъстите листа на морето.

СЪРЦЕТО – НЕРАЗМЪТЕНА ВОДА

Весела си или тъжна?
– Знаела ли съм до днес
нещо, дето безвъзвратно
на сърцето да тежи.

Ни следа от крак на птица
върху пъстрия витраж
на сърцето, прекосено
от градини и от мрак.

Само грижата за тебе
тук живота ми изпи,
но угасна всеки спомен
сред зеления гъстак.

Аз съм само миг случаен,
неразмътена вода.
Можех ли да те обичам,
без да знам какво е смърт?

**Славко
Михалич**

ХЪРВАТИЯ

(1928 – 2007)

Задълбочен психолог на съвременния човек и самобитен майстор на поетичната форма. Литературен учен, редактор на водещи хърватски литературни списания. Академик.

МАЙСТОРЕ, УГАСИ СВЕЩТА

Майсторе, угаси свещта, сериозни времена дойдоха.
Нощем по-добре звездите брой, за младостта въздишай.
Непокорните ти думи могат юздите да презризят.

Сади в лехите лук, цепи гърва, тавана си ошътай.
Добре е никой да не вижда учудените ти очи.
А занаятът ти такъв е: да не премълчаваш нищо.

Не издържиш ли, една нощ перото пак ще вземеш,
майсторе, бъди разумен, не се захващай със пророчества.
Опитай имената на звездите да записваш.

Времената са сериозни и никому не се прощава нищо.
Само клоуните знаят как да се измъкнеш:
те плачат, когато им се смее, и смеят се, когато плач
лицето им съсипва.

ОПИТ ДА ЗАБРАВИМ

Все повече неща остават подир мен,
все повече предмети ми мърморят,
че не могат, не щат да идат в празнотата,
тъй че и себе си разпръсквам по пращите
закътани ливади, разнежени като девойки,
които сякаш стоят във водни чаши
в напуснатите стаи по прозорците
и не поглеждат вътре, към смъртта.
Уж леко, а все по-тежко се придвижвам,
крачките си вече не броя, бройката
плете се из краката ми, крещят,
че не ги зачитам, че все едно ми е
къде ще ги поставя. Времето им е изтекло,
както и времето на времената.
И ако плисне синкав гъжд,
а побелее вятърът и пръстите разбъркат
пясъка, сякаш по пътя още не съм тръгнал,
а съм се спрял или е спряло въртението на
Земята и ме е залепило за стълба,
по който объркано протичат озъбените вести.

**Тумас
Транстрьомер,**
ШВЕЦИЯ

Тумас Транстрьомер (роден през 1931 г.) в Стокхолм, е изтъкнат шведски поет, смятан и за виден представител на световното поетическо изкуство днес. Дебютира убедително със стихосбирката „17 стихотворения“ (1954), последвана от „Тайни по пътя“ (1958), „Недовършеното небе“ (1962), „Звуци и следи“ (1966), „Да виждаш в тъмнината“ (1970), „Пътеки“ (1973), „Барьерите на истината“ (1978), „За живите и мъртвите“ (1989), „Траурната гондола“ (1996) и др. През последните години създаде истински шедеври в духа и с формата на прочутите японски

хайку. Превеждан е на много езици, включително и на български, носител е на най-престижни отличия в Швеция и в други страни.

От известно време е смятан и за единствения шведски творец днес, който би могъл да получи Нобелова награда за литература. Въпреки сложността на поезията му, нейния дълбинен философски заряд и непривична метафорика, Транстрьомер е четен и популярен в родината си, където го тачат като поет с национално значение, продължил и обновил традициите на шведския и европейския модернизъм.

ПРЕЛЮДИЯ

Събуждане – скок с парашут от съня.
Пътникът, изтръгнал се от давещия вихър,
пропада стремглаво в зелената зона на утрото.
Припламват нещата наоколо. И като чуцулига затрептял
във въздуха, усеща той как под земята се полюшкват лампите
на яка и могъща инсталация от корени. Ала над нея
е извисила ръст – тропически набъбнала – зеленината,
протегнала ръце, заслушана
в бумтежа на невидимите помпи. А той
лети към лятото, надолу в неговия заслепяващ кратер
и през галерии от възрасти зеленовлажни,
които е задвижила турбината на слънцето. Но ето свършва
отвесното пътуване в мига, крилете се отпускат
като на морски ястреб, полегнал на вълна.
Тревожен звук
на рог от бронзовата ера
увисва над бездънното.

В зората на деня съзнанието може да обхване
света, както дланта обхваща камъка от слънцето съгрял.
И пътникът застава под гървото. И гали
след този полет през въртопа на смъртта
една голяма светлина не ще разгърне дупли над главата му?

СЛЕД НЕЧИЯ СМЪРТ

Един някогашен шок
остави гълга и искряща в бледо опашка на комета.
Тя ни загръща. Размазва образите по екрана.
Отлага се като студена мокрота по бронхите.

Ти още караш ски.
В огрените от слънце горички, из които неопаднали
листа напомнят страници от стари телефонни указатели:
студът се е нагълтал с имената в тях.

И още ти е хубаво, че твоеето сърце не спира, бие.
Но все по-често ти се струва, че сянката е истинска, не тялото.
Да, самураят има жалък виг
край своите успехи от люспите на черен дракон.

**Махмуд
Даруш**
ПАЛЕСТИНА
(1941 – 2008)

Това е поетът, който съумя да превърне палестинския абсурд на границата между две хилядолетия в чиста поезия и да приобщи хора от всички краища на земята към палестинската болка. През 70-те и 80-те години на XX век в палестинската литература битуваше понятието „поезия на съпротивата“ и Махмуд Даруш беше най-подходящата илюстрация за нейната същност. Картината, създадена в няколкото

десетки негови стихосбирки и десетина книги с дълбоко експресивна разтърсваща проза, показва пределно убедително, че монументалността на епопеята на един народ не би могла да устои на времето, ако не е изтъкана от шитиелното, съкровено преживяване на отделния представител на този народ, поставен в ситуация да се бори за всяка глътка въздух и същевременно копнеец да живее своето обикновено човешко битие.

НА ГАРАТА НА ВЛАК, ОТ КАРТАТА ИЗПАДНАЛ

Трева, сух въздух, тръни, кактуси
по жп линията. Формата на нещото преживя там
в абсурда на безформеното сянката си...
Липсата на „там“ – документирана... от противоположността си
обсадена.

Две гугутки
върху навеса на стаята напусната край гарата.
И гарата – матуировка, разтопена на снагата на пространството.
И още кипариси дъва, източени като игли,
бродират облаци в лимонен цвят.
И още някаква туристка снима дъва пейзажа:
първият е слънцето, полегнало в леглото на морето,
вторият – от гървената пейка липсва раница.

(На лицемерното небесно злато му омръзва да е твърдо.)

На гарата застанах... не да чакам влака,
нито чувствата си, скрити в красотата на далечно нещо,
а за да узная как морето полудя и счуни се пространството
както че стомна глинена; кога съм се родил, къде живял съм,
как са прелетели птиците на юг или на север.
Още ли остатъкът от мен достатъчен е за победата на леката
фантазия
над покварената реалност? И още ли е бремна газелата ми?

(Вече сме големи, толкова големи, а е дълъг пътят към небето.)

Влакът движеше се като кротичка змия откъм
Дамаските земи накъм Египет. Свирката му
скриваше проблесването приглушено на козите от стръвта на
вълците.

Като да беше някакво библейско време за приучване на вълците да
гругаруват с нас.

А пък димът му се издигаше над пожарищата на цъфнали селца,
израснали като фиданки сред природата.

(Животът е неотменим. А къщите ни са като селата ни –
с отворени врати.)

Бяхме добродушни и наивни. Таз земя е нашата земя
и външна болест няма как да поразии картата сърцето.
Небесата щедри са към нас и ние с патос си говорим
само в часовете на молитва и в Нощта на предопределението.
Настоящото ни утешава: заедно живеем. Миналото забавлява ни:
Ако ви трябва, ще се върна. Бяхме добродушни и мечтателни –
така и не видяхме утрешния ден от миналото да открадва
плячката му... и да си отива.

(Преди мъничко садеше настоящето ни тикви и жита,
и караше да затанцува долината.)

На гарата стоях по залез: Още ли са там
ония дъве жени в една – която своите бедра полира със светкавици?
Легенди дъве – приятелки и врагове, близначки
върху плоскостта на вятъра – едната се прегръща,
другата се бие с мен? И поне една-едничка сабя счуни ли се от
кръвта

пролята, та да кажа: С мен е моята богиня първа?

(Сам повярвах аз на старата си песен, та реалността си да
опровергая.)

Влакът беше сухоземен кораб, който хвърля котва... и отнася ни
в селенията на реалната фантазия, всеки път, когато ни е нужно
да си поиграем най-невинно със съдбата. А прозорците на влака –
със статута на магическо в обикновеното: там всичко бяга.

Бягат мисли и дървета, бягат кули и вълни
подире ни, лимоновият мирис бяга, въздухът,
и всичките неща; копнежът по неясната далечина,
сърцето бяга.

(Всичко бе различно и съзвучно.)

На гарата стоях. Напуснат като стаичката на пазача,
който охранява времето на гарата. Като ограбен, който своя шаф
разглежда и се пита: Онзи
разум/онова съкровище дали бе мое? Мой ли бе
лазурът, напоен от влагата и нощната роса?
Дали понякога бях ученик на пеперудата
по крехкост и по храброст, а понякога – събратът ѝ
в метафората? И дали поне за ден на себе си
принадлежах? И споменът дали се разболява с мен, дали го хваща
трепка?

(Виждам върху камък своята следа, решавам, че е моята луна –
изправен нея химн.)

Развалини поредни – умъртвявам спомените си, като стоя
на гарата. Тревата не обичам,
пази сухата, забравена, безсмислена, отчаяна –
тя пише биографията на забравата в живачното пространство.
И не обичам маргаритите по гробовете на пророците.
И не обичам да спасявам себе си с иносказание, макар че
искаше от мен цигулката да бъде ехо на самия себе си. Обичам само
да се връщам към живота си, та краят ми да бъде повест
за началото ми.

(Времето се счупи тук като камбанен звън.)

На гарата застанах на шейсетата от раната си –
не да чакам влака, нито глъчката на връщащите се
от юга към житата, а да съхраня брега
с маслиновите и лимонови дръвчета в паметта на картата. Нима...
за липсата е отредено всичко туй, а пък за мен са от Отвъдното
огризките?

Нима край мен е минал призракът ми, отдалече е помахал и изчезнал,
а пък аз го питам: Винаги ли щом ни се усмихне с поздрав чужденец,
за чужденеца ще заколваме газела?

(Ехото от мен като шишарка падна.)

Само интуицията ми показва как към себе си да стигна.
Две прокудени гугутки снасят върху раменете ми посланията на
изгнанието,
сетне на възбог отлитат. Преминува някаква туристка
и ме пита: Мога ли да ти направя снимка от респект към истината?
Тоест?, питам. Да те снимам – ми отвръща тя –
като придатък на природата? Изричам: Може... Всичко е възможно.
Заповядай привечер, но насаме сега ме остави да бъда
със смъртта... и себе си!

(Тук точно истината е с едно-единствено лице
и затова... ще декламирам:)

Ти си ти, дори да си загубила. А аз и ти сме дъва
в миналото, но един сме утре. Влакът мина,
а не бяхме будни; събуди се – цялостна и оптимистка,
тук не чакай никого освен едничка себе си. Тук влакът падна –
по средата на крайбрежното трасе – от картата.
Избухна пламък настрел картата, а после зимата
го угаси, но беше закъсняла. Колко остаряхме, колко остаряхме,
към първите си имена преди да се завърнем:

(А на онзи в охранителната кула, който през бинокъла ме гледа, казвам:
Не те виждам, не те виждам.)

Виждам собственото си пространство цялото край мене. Виждам
себе си
в пространството и всичките си имена и органи. И виждам
палмите
да чистят патоса от грешките в езика ми. И виждам навиците
на бадемовия цвят да учи песента ми на внезапна
радост. Виждам своята следа – по нея тръзвам. Виждам сянката си
и повдигам я от долината с фиба за коса на ханаанка,
жалеща за рожбата си. Виждам онова, което е невидимо
от притегателната
сила на оная съвършена и всецяла, и всемирна красота
във вечността на хълмовете, но не виждам снайпериста си.

(Дойдох на себе си на гости.)

Ето мъртъвци, които палят огън покрай гробовете си,
и живи, готвещи за госта си вечеря,
ето и от думите достатъчно, за да се извиси иносказанието
над реалността. При всяко притъмняване в пространството
една
бакърена луна го осветява и го разширява. А аз съм гост
на себе си.
Ще ме засрами собственото ми гостоприемство, ще ме възхити
и в словото ще блесна,
и ще блеснат думите с метежни сълзи. А пък мъртвите и
живите
ще пийнат мента за безсмъртие и няма дълго
да говорят за Апокалипсиса.

(Там няма влак, не чака никой влака.)

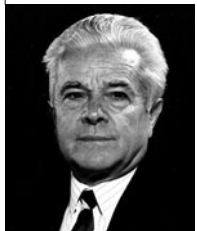
Нашите земи – на картата сърцето са. Сърцето ѝ, пробито
като грош
на железарската чаршия. Пътникът последен нейде от
Дамаск за Кайро тъй не се и върна да плати
за допълнителния труд на снайпериста, както чужденците
прогнозираха.
Не се завърна, не донесе удостоверение за смъртта и
за живота си,
та сведущите по Апокалипсис местоположението му да отбележат

спрямо рая. Ангели били сме и глупаци,
щом се доверихме на конете и на знамената, щом повярвахме в
крилото на
орел да ни издигне нависоко!

(Моето небе е мисъл. А земята е любимото ми заточение.)

И всичко е в това, че вярвам само в интуицията.
Доказателствата имат своя диалог абсурден. А митът
за сътворението
има дълго тълкуване от философите. Ранените от вечното пък
имат съд
със съдия небезпристрастен. Казват ми съдиите, от истината
изтощени: Всичко е в това, че инцидентите
по пътищата са обикновено нещо. Влакът паднал е
от картата, а ти на въглена на миналото си се изгорил. Това не е
било агресия!
Но според мене всичко е в това, че аз пък
вярвам само в своята интуиция.

Преводът се публикува за първи път и е предоставен от Мая Ценова специално за брой 19 на
„Литературни Балкани“.

**Фатос
Арапи**
АЛБАНИЯ
(1930)

Фатос Арапи е роден до гр. Вльора. Висшето си образование по икономика завършва в България. През 60-те години заедно с Исмаил Кадаре и Дритъро Аголи е носител на свежия полъх от модерни поетически форми в албанската литература. След промените през 1991 г. продължава да публикува и да бъде оценяван като водеща фигура в съвременното изкуство. Автор е на около 30 книги в разни жанрове. И все пак завинаги остава „дете на морето“.

МОРЕТО

Малък, с къси панталони,
с боси крака и провиснала риза,
която баба ми уши...

Така всяка вечер излизях на брега.
И ритях стугения пясък с крака.

Чаках с часове,
докато изведнъж откъм нощните полета
се издигаха странни стада от
безбройни бели коне.

Хвърлях се на талази по безкрайните пространства
и пръхтях

Потропвах с счупени подкови,
и се преобръщах с хрип в мрачните пропасти.

Върху тях прелетяха други,
като закривах слънцето със заплашителни гриви

Вцепеняващото цвилене ехтеше пред тях,
а те идваха и се насочваха към мен

Големи бели хълбоци се вдигаха внушителни
и предните крака разцепваха въздуха

Още миг... и под техните копита щях да
остана разкъсан

Тогава с вук, като величествен гръм
се стовариха пред краката ми.

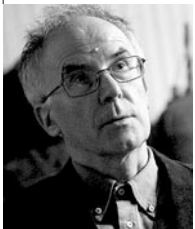
От гигантските им ноздри милиарди
кристални частици издишаха за последен път

Другите продължиха да цвият из
просторните нощни полета

С радост и страх с часове се взирах в белите
коне, които се хвърляха в бурята.

Чупеха крака, премятаха се,
за да дойдат по-бързо до мен,
настъпваха се и прелитаха един през друг.

И сега, където и да се намирам,
Прекрасно и величествено, ме следва морето.

**Томаж
Шаламун**
СЛОВЕНИЯ
(1941)

Един от влиятелните авангардни лирици, най-плодовитият днешен словенски поет, с голяма международна известност. Академик.

ПОСЛАНИЕ НА МАНИХЕЙЦИТЕ

Поезията, като красота и техника, пространство и пълно изживяване събира всички сили в празното. Всецялата любов не тегне към оргазъм, но все пак до него стига всеотдайно. Перманентният космически фашизъм зове за мощ. Цивилизацията, изгуби ли си територията, пропада, ако не се превърне във утопия. Стигнахме до топоса. Но Фурие материя такава генерира. Америка със ласото си улови Китай. Опитът със дрогата доказва, че Хитлер бил е поразен от количеството и градацията, а не от някакви страдания. Пирамидата е неразгадаема. Един триъгълник и това около него стоят над хората. Значи, революцията е разумно господство, което регулира вояла на живите. Жертвите са оправдани всякога. Само че кръвта и споменът за кръв обвързват временно. Всичко друго – нирваната и хедонизмът – е генериране на взаимни модели, които не се докосват, затова така са благи и функционални в своите копнежи.

БАЩА И СИН

Времето се обърка, Човече, на площада ти закла пиле. Не идвай насам, а върви нататък. Веднага, докато се облягаме на дънера, мижим и размишляваме какво ще стане, ако керемидите се плъзнат отведнъж като рибени люспи пред очите ни и се изсипят между клоните. И дори ако очите ни бяха отворени, какво ще значи това? Че синът си е изгубил гласа ли? За колко време? Докато преминава от слънце до слънце? Не. За времето до първия слънчев заник, така вече може – за времето до своя слънчев заник.